

EXPEDITIE

SOCIALE COÖPERATIE

de **Sociale Alliantie** voor een samenleving zonder armoede

De Sociale Alliantie is een landelijk netwerk dat zich inzet voor condities die arme en kwetsbare mensen nodig hebben voor een leefbaar bestaan. In 2014 hebben we een verkenning gedaan naar Sociale Coöperaties. Lees hier wat we hebben gevonden.
www.socialealliantie.nl

RUIMTE
VOOR MEER
WERK DICHT
BIJ HUIS

RUIMTE TUSSEN
BESCHIKBARE TIJD &
ONBENUT TALENT

KANSEN VOOR MENSEN IN
KWETSBARE POSITIES OM
IN COLLECTIEF VERBAND
ZELFREDZAMER TE WORDEN

MEER DAN 1
MILJOEN MENSEN IN
ARMOEDE

RUIMTE OM
INKOMEN TE
VERWERVEN

ALS LID VAN EEN SOCIALE COÖPERATIE:

- zorg je samen voor het ontstaan en beheer van gemeenschappelijke goederen (gemeengoed)
- onderhoud je een zakelijke relatie met de andere leden van de coöperatie
- bepaal je samen de koers van de organisatie

DE SOCIALE COÖPERATIE:

Een Sociale Coöperatie is een organisatie van burgers gericht op het bevorderen van zelfredzaamheid. Ondernemerschap staat in het teken van zélf activiteiten ontplooiën. De leden van een Sociale Coöperatie kunnen sámen doelen bereiken die voor ieder apart onbereikbaar zijn.

ZELF EEN SOCIALE COÖPERATIE STARTEN?

MEER WETEN OVER DE SOCIALE COÖPERATIE?

VAN VERLEDEN NAAR HEDEN

De oudste coöperatieve winkel stamt uit 1844 (Engeland). Textielarbeiders waren afhankelijk van dure producten uit een beperkt aantal winkels die ook nog eens in handen waren van de fabriekseigenaren waar ze werkten. De arbeiders besloten hun behoeften aan levensmiddelen te bundelen en zetten zelf winkels op. De principes van toen gelden nog steeds als maatstaf voor coöperatief ondernemen, ook voor de Sociale Coöperatie.

PRINCIPES VOOR DE SOCIALE COÖPERATIE

1

Open organisatie

'Er hangt hier een gigantisch poster voor de deur: Hallo, hoe gaat het? Kom binnen! Ik heb op de dag dan ook geen flauw idee wat die dag allemaal gaat brengen.'

Petra Talsma, Bewonersbedrijf BBBHS, Leeuwarden

2

Democratie

'We beslissen samen over alles wat de cooperatie aangaat. We hebben ook allemaal evenveel stemrecht.'

Hans Udo, Scharrelondernemers, Breda

3

Ondernemerschap

'Onze insteek is economische onafhankelijkheid van vrouwen die geen diploma hebben, zonder vooraf allerlei eisen te stellen waar ze nog niet aan voldoen maar kijken naar wat ze wel kunnen.'

Nabila Bouabbouz, Coöperatie Buurtmoeder Catering, Amsterdam West

4

Eigen regie

'Beleid moet gebouwd worden op basis van wat hier in de praktijk gebeurt.'

Rabia Nouhi, ONS Coöperatief, Breda

5

Kennis en vaardigheden

'Door realistische opdrachten ontwikkelen wat je goed kan zodat je weer gaat leren en een juiste baan kan vinden.'

Mels Niessen, Stichting FutureOfFame, Amersfoort

6

Samenwerking

'Ik knip jouw haar, jij wast mijn auto. Doordat we dat zo met elkaar afspreken kun je op wijkniveau heel veel voor elkaar betekenen.'

Mostafa El Filali, Lucas Community, Amsterdam West

7

Duurzame samenleving

'De weggeefwinkel is geen armoedesupermarkt, ze is er voor iedereen.'

Margot Klaassen, Weggeefwinkel, Amersfoort

Meer weten?

Wil je meer weten over deze initiatieven? Bekijk het filmpje op www.socialecooperatie.nl

WAAROM EEN SOCIALE COÖPERATIE

Meer dan 1 miljoen mensen in Nederland leven in armoede. Leven in armoede betekent dat je uitgesloten bent van een minimaal aanvaardbaar leefpatroon. Dat komt niet alleen door een gebrek aan geld maar ook door een gebrek aan sociale contacten.

Een Sociale Coöperatie biedt mensen in kwetsbare posities de kans om in collectief verband activiteiten te ontplooiën en zelfredzamer te worden. Samen creëren ze nieuwe ruimtes:

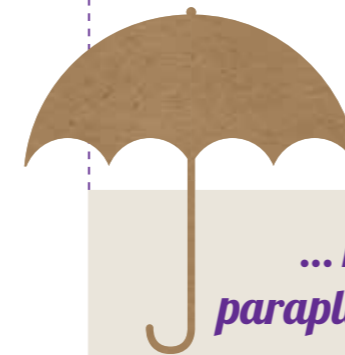
- ruimte om inkomen te verwerven;
- ruimte voor meer werk dicht bij huis;
- ruimte om het gat te dichten tussen beschikbare tijd & onbenut talent.

Zo maken mensen samen omstandigheden die niet of minder kwetsend zijn voor hen: ze ruimen hindernissen op en scheppen kansen om zelf hun situatie te verbeteren.

VOORBEELD

Sociale coöperaties maken zich sterk voor arbeidsintensieve werkzaamheden in de eigen wijk. Dat staat haaks op het klassieke ondernemen waar, door de nadruk op winst, werkgelegenheid continue onder druk staat. Sociale coöperaties willen juist zoveel mogelijk handen aan het werk hebben en houden.

DE SOCIALE COÖPERATIE...

... heeft een paraplu functie

Met een Sociale Coöperatie kan een vitale gemeenschap van betrokken mensen worden gevormd. Betrokken op hun eigen behoeften en talenten én op die van de andere coöperatieleden. Hun belang is immers ook jouw belang.

Tip ter inspiratie:

Splits activiteiten op en organiseer het werk in kleine verbanden. Dat houdt de betrokkenheid van mensen op elkaar hoog en houdt de organisatie overzichtelijk.

... werkt als een zwerm vogels

In de Sociale Coöperatie worden gemeenschappelijke condities gecreëerd waardoor je samen sterk staat. Ook financieel. Zelfs in wijken waar veel mensen rond moeten komen met een laag inkomen.

Tip ter inspiratie:

As elk gezin in een wijk met 5000 woningen 2 euro bij elkaar legt heb je €10.000,-. Daar zou je een eigen wijkfonds mee kunnen starten.

... biedt een helpende hand

Leden van een Sociale Coöperatie kunnen investeringen doen waarvan ze het risico individueel niet kunnen dragen. Ze kunnen samen kennis en diensten inkopen en van elkaar leren. Zo hoeft elk lid niet zelf het wiel opnieuw uit te vinden

Tip ter inspiratie:

Zoek samen een 'vertaler' die het verhaal van de Sociale Coöperatie koppelt aan de verhalen die leven in andere organisaties zoals de gemeente. Vertalers hebben gevoel voor timing en reageren alert als er zich kansen voordoen.

VOORBEELDEN VAN SOCIALE COÖPERATIES

ONS COÖPERATIEF, BREDA: Groep kleine coöperaties in voormalig buurthuis 'ONS'

- 2000** Plannen vd gemeente en Allee Wonen voor de wijk
- 2006** Opdracht voor programma ontwikkeling met bewoners
Buurthuis: Vrouwenstudio, Jongerenproject, Grote Broers
- 2012** Voorwerk
- 2013** Intrek in buurthuis
- 2014** Uitbreiding coöperaties

'Wij zoeken maximale rek in de regelgeving.'

Doel: de sociaal-economische situatie in de wijk verbeteren

- Collectief ondernemen met het wijkrestaurant, zalenverhuur, schoonmaak, wijkatelier en stadslandbouw

Bijzondere aanpak: regelarme zone

- Deelnemers mogen zich richten op hun ontwikkeling
- Het startersportje: 10 % van de omzet gaat in een spaarpot voor opleidingen en training

COÖPERATIE BUURTMOEDER CATERING, AMSTERDAM Catering door huismoeders uit Nieuw-West

- 2011** Ontwikkeling Lucas Community
Kookboek 'Samen koken'
Winnaar Amsterdamse Emancipatieprijs voor vrouwen
- 2012** Oprichting Stammoeders

'Koken blijft vaak onzichtbaar maar je hebt er een groot organiserend vermogen voor nodig.'

Doel: economische zelfstandigheid van vrouwen

- Vrouwen voeren cateringopdrachten vanuit huis (de eigen keuken)
- Hoofdkeukens: Hollands, Turks, Marokkaans, Surinaams, Indiaans, Pakistaans en Indonesisch

Bijzondere aanpak: groei van vrijwilliger naar ZZP'er

- Cateraars starten met een vrijwilligersvergoeding
- Bij succes schrijven ze zich in bij KvK als ZZP'ers en factureren de Stichting voor de cateringwerkzaamheden
- Drie coördinatoren doen acquisitie, PR en communicatie

DE VRIJE UITLOOP, BREDA: De eerste Nederlandse coöperatie van scharrelondernemers

- 2012** Eerste gesprekken over scharrelondernemen met de gemeente Breda
- 2013** Voortraject met Erna en Hans in samenwerking met de gemeente Breda en Cordaid

'Zelfstandigheid begint bij gelukkige mensen.'

Doel: coöperatie die mensen kansen biedt

- Mensen in de uitkering helpen parttime te gaan ondernemen om zo (voor een deel) in hun eigen inkomen te voorzien
- Activiteiten zijn onder meer grafisch ontwerp, kleding, tuin, dans

Bijzondere aanpak: Scharrelmeter

- Omzet verzamelen in individuele metertjes
- Omzet tot €500,- blijft in de coöperatie om te herinvesteren in de onderneming; omzet boven €500,- wordt verrekend met de uitkering

LUCAS COMMUNITY, AMSTERDAM Een gemeenschap van ondernemende bewoners

- 2012** Actieve bewoners zoeken betaalbare huisvesting voor hun activiteiten
Eerste initiatieven vestigen zich in oude Lucaschool
- 2013** Februari: wethouder opent Lucas Community officieel
Het aantal Initiatieven breidt sterk uit
- 2014** Kansrijke initiatieven worden BewOndernemers
Formaliseren van de beweging: overeenkomsten met gebruikers.
- 2015** Coöperatie oprichten, exploitatieovereenkomst met gemeente (gebouw)

'Ondernemen betekent: in actie komen.'

Doel: zelfstandigheid van wijkbewoners ontwikkelen via sociaal ondernemerschap

- Laagdrempelige startpositie creëren voor wijkbewoners via de formele en informele economie: 'ik was jouw haar, jij wast mijn ramen'

Bijzondere aanpak: BewOndernemers

- Wijkbewoners komen in vier stappen van uitkering naar zelfstandigheid:
1. Bewoners dragen op een ondernemende manier bij aan de verbetering van de buurt
  2. Aspirant BewOndernemer overlegt bedrijfsplan met de leden van de coöperatie (algemene ledenvergadering)
  3. Startende BewOndernemer: de bewonderneming gaat draaien en wordt lid van coöperatie
  4. BewOndernemer: volwaardig lid van coöperatie met een overeenkomst en ontwikkelplan

BBHS BEWONERSBEDRIJF HEECHTERP-SCHIERINGEN, LEEUWARDEN Een bedrijf van, voor en door bewoners

- 2011** Wijkvereniging
Ontwikkelen plan BBHS o.a. door leden wijkvereniging
- 2012** Oprichting BBHS
- 2014** BBHS volledig zelfstandig

'Het mooiste effect is dat mensen zichzelf weer terugvinden.'

Doel: bewonersinitiatieven om zelf de leefbaarheid te vergroten

- (financiële) zelfstandigheid voor wijkbewoners vergroten met het zelf uitvoeren van publieke werkzaamheden (groen, schoonmaak, afval)

Bijzondere aanpak: mensen vooruit helpen

- Wijkbewoners vergroten hun zelfstandigheid door alles zelf te doen en zichzelf de vaardigheden daarvoor aan te leren (van administratie tot in- en verkoop)

WEGGEEFWINKEL, AMERSFOORT Een winkel voor iedereen die iets wil brengen en iets nodig heeft

- 2003** Pand = Kleuterschool
Pand gekraakt
Spullen nodig voor inrichting
Wat over bleef werd weggegeven, zo ontstond de weggeefwinkel
- 2011** Gemeente zegt de gebruiksovereenkomst op
- 2014** Weggeefwinkel mag voor 3 jaar blijven

'Na 10 jaar is de weggeefwinkel iets van deze wijk geworden.'

Doel: een plek met een sociale functie in de wijk

- Voor mensen die spullen nodig hebben en een praatje komen maken (zo'n 200 mensen per dag)

Bijzondere aanpak: zelfs de inventaris wordt informeel bijgehouden

- Weggeefwinkel draait volledig op betrokken vrijwilligers (ca. 10)
- Er worden geen spullen geïnventariseerd (zoals bij de kringloopwinkel)
- Vrijwilligers zijn georganiseerd naar thema: de een is verantwoordelijk voor de boeken, de ander voor de kleding etc.
- Kosten voor bijv water en licht, koffie en thee of dakreparatie worden uit donaties betaald (soms in natura, soms in geld)

STICHTING FUTUREOFFAME, AMERSFOORT Kansrijke omgeving voor gemotiveerde mensen

- 2010** Start met 25 jongeren van Trivium College
Overleg gemeente, ROC en Rabobank over opzet voor voortzetting jongereninitiatief
- 2011** Stichting opgericht
Brandbrief aan subsidiënten voor nakoming afspraken
- 2012** Verhuizing tbv uitbreiding
- 2013** 350 mensen begeleid en voorbereid op arbeidsmarkt
- 2014** Verhuizing naar definitieve plek waar ruimte is voor begeleiding van 65 mensen per week

'Grip op prestatie en rendement van talent.'

Doel: iedereen die dat wil de kans geven zichzelf te motiveren

- Stagiaires en mensen in langdurige uitkeringsituatie helpen zich voor te bereiden op een zelfstandig bestaan

Bijzondere aanpak: de hele mens

- Sociaal bevlogen organisatie voor stagiaires en werklozen, ontstaan vanuit en gericht op behoeften van mensen zelf
- Werken in steeds wisselende teams aan wisselende opdrachten, wisselend in omvang en soort activiteiten (van websites, muziek tot animaties en gedichten)

ZELF EEN SOCIALE COÖPERATIE STARTEN

WAT ZIJN DE EERSTE STAPPEN?

Op verschillende plaatsen zijn groepen burgers concreet aan de slag met het realiseren van sociale coöperaties. Het lukt hen om nieuwe voorzieningen tot stand te brengen. Dat gaat niet vanzelf. Het is een zoektocht naar anders denken en anders doen. Wil je ook een Sociale Coöperatie starten? Hieronder de aanbevelingen van de sociale coöperaties die meededen in de verkenning.

Ga gewoon aan de slag

Als je samen met anderen een leuk en doordacht plan (en verdienmodel) hebt voor een initiatief, richt je dan in de startfase op de praktische zaken. Blijf niet piekeren over wat wel en niet kan of mag, maar ga gewoon aan de slag. Veel kun je doen vanuit huis. Soms is dat zelfs handiger. Zo kan een catering vanuit huis soms gemakkelijker georganiseerd worden dan in een keuken van een buurthuis. Dan gaan er namelijk allerlei regels gelden bijvoorbeeld vergunningen voor de 'warme' keuken. Wachten op toestemming kan dan heel frustrerend zijn. Het advies van veel coöperaties is 'gewoon dóen'. Dan ontstaat er beweging.

Verken hoe jouw gemeente de regels toepast en welke ruimte er is voor de Sociale Coöperatie

De ervaring leert dat er gemeenten zijn die binnen de bestaande regels kansen creëren. Zo zijn er gemeenten die:

- kansen op zelf ondernemen even serieus nemen als de kansen op een baan;
- actief mogelijkheden zoeken om verdiensten uit de onderneming niet per definitie te korten op de uitkering maar toe te laten dat die verdiensten aangewend worden om te investeren;
- thema's als arbeidsverdringing en concurrentievervalsing niet als standaard afwijzingsgrond nemen maar zich veel meer laten leiden door de situatie ter plaatse. Zo kan een goedkoop buurtrestaurant concurrentievervalsing lijken, maar als dit restaurant bezoekers trekt die vanwege de kosten of sfeer nergens anders zullen gaan eten, komt het in een heel ander daglicht te staan.

Rek de ruimte op

Gemeenten zitten volop in de veranderingsfase. Doordat gemeenten regels verschillend toepassen kan een Sociale Coöperatie in de ene stad meer ruimte krijgen dan in de andere stad. Dat komt ook omdat de Sociale Coöperatie een nieuw verschijnsel is. Leer daarom van ervaringen van andere initiatieven en ga met die verhalen naar jouw gemeente. Vertel wat je weet van andere initiatieven en vraag om een soortgelijke behandeling. Ga bijvoorbeeld samen met iemand van jouw gemeente op werkbezoek bij een Sociale Coöperatie in een andere gemeente. Zo kun je samen de ruimte voor jullie Sociale Coöperatie oprekken.

Formaliseer pas als het nodig is

Regel in de beginfase zoveel mogelijk informeel, dus zonder formele rechtsvormen. Als buurtgenoten of initiatiefnemers onder elkaar kun je gemakkelijk onderlinge afspraken maken. Neem de tijd om plannen goed dóór te denken. Daar is vaak meer tijd voor nodig dan weleens gedacht wordt. Een rechtsvorm is pas echt nodig als er:

- Vermogen ontstaat: je wordt samen eigenaar van een pand of er komen financiële middelen beschikbaar van een fonds of een bank;
- Werk wordt verricht dat risico's en/ of aansprakelijkheden met zich meebrengt;
- Behoeft is aan vaste afspraken over de organisatie van activiteiten. Het formaliseren van afspraken kan meer houvast geven en een helder raamwerk bieden voor mensen die later mee willen doen.

Maak een ondernemingsplan die bij jouw Sociale Coöperatie past

In een ondernemingsplan vertel je aan andere mensen wat je met jouw Sociale Coöperatie wilt bereiken. Een ondernemingsplan wordt door veel verschillende mensen gelezen, mensen die je vaak zelf niet kent en die jou dus ook niet kennen. Daarom is het belangrijk om - naast feiten en cijfers - ook iets te vertellen over de mensen áchter de Sociale Coöperatie. Een ondernemingsplan is daarom altijd maatwerk. Maar een paar onderwerpen komen standaard in een ondernemingsplan terug. Op de website van de Sociale Coöperatie hebben we ze voor je op een rijtje gezet.

Deel jouw ervaringen zodat je anderen ook weer verder helpt

De Sociale Coöperatie is een nieuw verschijnsel: er is nog veel kennis en ervaring op te doen. Voorkom dat iedereen het wiel zelf uit moet vinden. Verzamel ervaringen die er al zijn om jouw eigen initiatief te versnellen en deel jouw ervaringen ook weer met anderen.

Meer weten? Kijk op www.socialecooperatie.nl